

AUNIOS

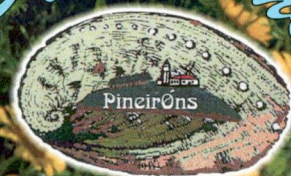
Nº 23

MAIO 2018

20
Aniversario
1998-2018

ASOCIACION CULTURAL

Pineirões

A HISTORIA DESCOÑECIDA DO PRIMEIRO PROMOTOR TURÍSTICO DA VILA DO GROVE

Por: Francisco Meis

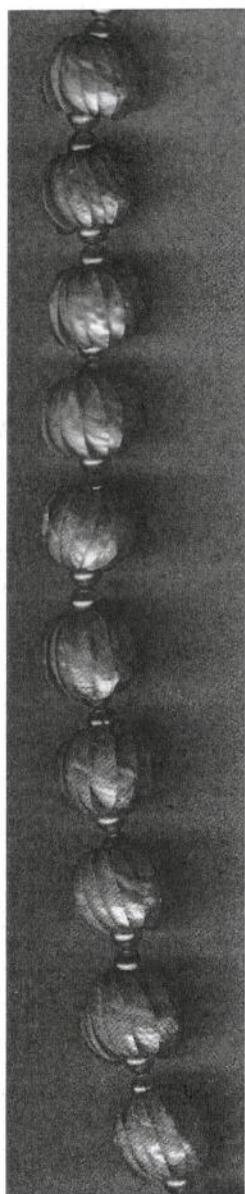
Neste artigo descubriremos a un personaxe inédito para case a totalidade dos grovenses e a súa íntima relación coa orixe dos colares da Illa da Toxa. Cando falamos deles, o máis acertado que algunhas xentes atenden a descubrir é unha orixe incerta no século XX. O tempo, unha vez máis, volveu a desvanecer a memoria do precursor. Un labor que atesoura case douscentos anos de historia e que hoxe en día é recoñecida como Artesanía de Galicia. A existencia desta actividade tradicional que axudou a tantas familias e xeracións no Grove, é mérito exclusivo dunha soa persoa: o xoieiro, inventor e industrial José Botana Barbeito.

José naceu en Dena en 1827 nunha familia acomodada onde a súa nai era unha terratenente e o seu pai, o xuíz da xurisdición da Lanzada. Desde a súa mocidade terá unha certa inquietude profesional por mellorar a paupérrima e atrasada industria do século XIX. De moi mozo Botana viaxa a Filipinas onde observa a arte de traballar as cunchas mariñas e con esa idea, no seu regreso, decide poñer en marcha esta iniciativa con carácter industrial. Por que non aproveitar as grandes cantidades de cunchas mariñas que xacen a miles nas praias dándolle unha utilidade e crear así, con iso, centos de empregos? Ese será o seu proxecto de empresa. A primeira referencia das súas creacións data de 1851 estando a traballar, na súa vila natal de Dena, nunha cadeira decorada con cunchas nacaradas destinada ás habitacións reais de Isabel II. Entre ese ano e 1857, acabará recibindo a condecoración da Orde de Carlos III. Esta medalla, para quen non o saiba, é a condecoración civil máis distinguida que se pode dar en España e foi creada para recompensar aos cidadáns que cos seus esforzos, iniciativas e traballos prestasen servizos eminentes e extraordinarios a España.

José Botana foi un dos personaxes máis fascinantes do século XIX na península do Grove. Aínda que naceu en Dena pasou a maior parte da súa vida nas súas propiedades do Pazo de O Sineiro onde fundou a única fábrica de cunchas que debeu existir en Galicia e posiblemente en España, durante o século XIX. Traballou durante longos anos nas súas

creacións confeccionando incomparables obras de cunchas nacaradas que abarcaban desde pequenas xoias como *dijes*, pendentes, colares ata mobiliario adornado con cunchas das praias do Grove. Pero se realmente debemos destacar algo mais que ser a orixe do feito de que hoxe se continúen vendendo colares na illa da Toxa, é por ser o individuo, a primeira persoa do século XIX, que promocionou e deu a coñecer a nosa vila máis que calquera outra que puidésemos imaxinar durante todo ese período. Por que? Porque as súas obras estiveron presentes nas Exposicións Universais máis importantes do século XIX. Naquela de París de 1855 na que se presentou, por

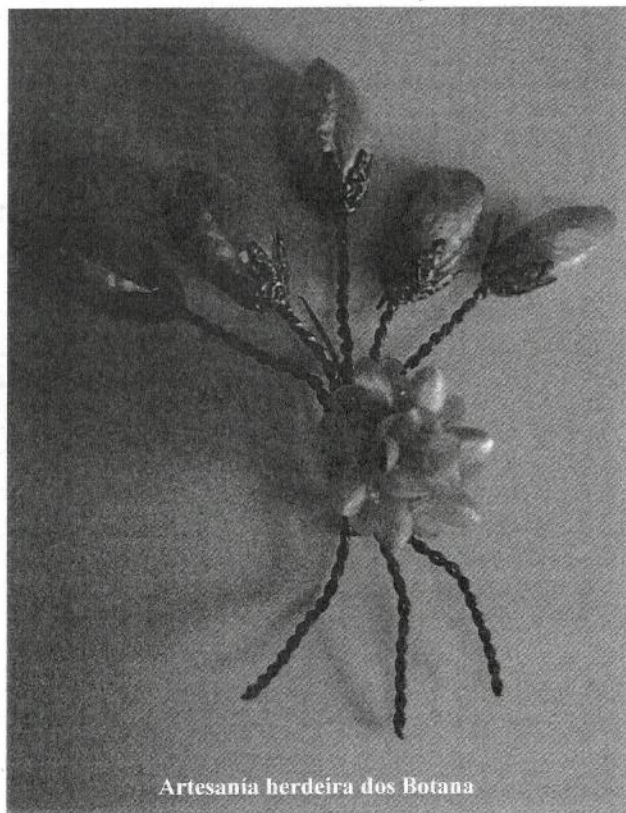

exemplo, a coñecida máquina Singer, o noso grovense estivo presente cos seus enxeños. Na Exposición Universal de París de 1867 as súas obras volveron alcanzar unha distinción elevada, ou na Exposición Universal Viena de 1873 con máis de 7 millóns de visitantes e 233 hectáreas de superficie, José levou dúas coleccións de adornos de nácar: un berce, un floreiro e dúas árbores artificiais de nácar que recibiron a única medalla de mérito que outorgou nesta categoría o xurado da exposición. O nome do Grove non deixou de estar presente da man do autor na Universal de París de 1878 cunha das súas mellores obras en nácar que deu traballo a 86 operarios da súa fábrica e que lles levou case 9 meses en rematala. Esa mesma exposición onde a cabeza da estatua da Liberdade expúxose como un miradoiro para que a xente subise a *otear* o horizonte cando aínda estaba lonxe o seu destino final na Illa Liberdade ao sur de Manhattan. E tantas outras exposicións nacionais, rexionais e internacionais na que José achegou as súas obras e o nome do Grove como estandarte.

Este industrial soubo combinar a prata e a nácar para facer auténticas obras de arte que se vendían a elevados prezos en España chegando a ser obxectos de colección por Museos europeos. Aí é nada. Por mor do seu falecemento en 1895 no Pazo de O Sineiro, a viúva continuará coa fábrica durante unhas décadas máis. Sábese que no inicio da primeira guerra mundial o Comité Executivo da Xunta Provincial de Pontevedra, promotor da concorrência a Exposición Internacional de Londres de 1914, diríxelle unha invitación á viúva, Dona Carmen Gómez Barés, para que participase cos produtos que daquela se estaban a elaborar nos seus talleres: *dijes*, cadeas de reloxo, pulseiras, pendentes e outros obxectos. Nese momento era a única fábrica en España desta natureza.

O seu estilo e maneira de traballar irá esmorecendo e lentamente a testemuña irana recollendo os seus empregados, a familia dos *Pregos*. Eles foron, con Natalia a *Prega* á cabeza, as figuras que herdaron unha parte do legado xeracional do traballo da centenaria fábrica de cunchas de O Sineiro. Os Botana, iranse sepultando nas brumas do pasado ata o esquecemento dos nosos días e por outra banda, outras familias, que traballaron ou non na fábrica, pero

que si coñecían a industria das cunchas, banalizarán esta arte realizando uns colares máis bastos, menos elaborados, a prata desaparece como elemento nobre e nacen a partir das primeiras décadas de 1900 os famosos colares da illa da Toxa. Herdeiros, sen dúbida, daquel home que ideou alá polo 1851 unha industria, unha maneira diferente de gañarse a vida coas cunchas das nosas praias, nun momento en que España procuraba novos camiños que a sacasen do sistema feudal do Antigo Réxime que aínda pesaba na sociedade. Recoñecemos hoxe, o valor e a historia deste home do que hai tanto tempo que xa ninguén lembra e que sen dúbida, foi o primeiro promotor turístico da nosa localidade.

Artesanía herdeira dos Botana